

УДК 347.77+005.21

Пермінова С.О.*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри менеджменту**Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського»***Чухліб В.Є.***студентка факультету менеджменту та маркетингу**Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського»*

ЗАХИСТ СТАРТАП-ПРОЕКТІВ В ІР-СТРАТЕГІЇ КОМПАНІЇ

PROTECTION OF STARTUPS IN IP – STRATEGIES OF COMPANY

АНОТАЦІЯ

У статті проаналізовано основні проблеми та ризики, з якими стикаються розробники стартап-проектів у сфері захисту інтелектуальної власності. Визначено поняття «стартап», його правове регулювання в Україні та виділено основні законодавчі акти, що регулюють діяльність компаній, які запроваджують стартапи. Окреслено необхідність належного правового забезпечення об'єктів інтелектуальних прав власності стартапів для захисту інноваційної технології (продукту), зниження ризику патентного тролінгу та полегшення пошуку інвесторів і регулювання співпраці з ними. Обґрунтовано важливість розроблення ІР-стратегії як взаємозв'язаного комплексу дій для забезпечення конкурентоспроможності компанії та тривалого її функціонування на ринку на основі створення і реалізації інноваційних проектів.

Ключові слова: стартап-проект, ІР-стратегія, інтелектуальна власність, правова охорона, захист стартапів.

АННОТАЦИЯ

В статье проанализированы основные проблемы и риски, с которыми сталкиваются разработчики стартап-проектов в сфере защиты интеллектуальной собственности. Определены понятие «стартап», его правовое регулирование в Украине и выделены основные законодательные акты, регулирующие деятельность компаний, которые вводят стартапы. Обозначена необходимость надлежащего правового обеспечения объектов интеллектуальных прав собственности стартапов для защиты инновационной технологии (продукта), снижения риска патентного троллинга, облегчения поиска инвесторов и регулирования сотрудничества с ними. Обоснована важность разработки IP-стратегии как взаимосвязанного комплекса действий для обеспечения конкурентоспособности компании и длительного ее функционирования на рынке на основе создания и реализации инновационных проектов.

Ключевые слова: стартап-проект, IP-стратегия, интеллектуальная собственность, правовая охрана, защита стартапов.

ANNOTATION

The article analyzes the main problems and risks faced by developers of startup projects in the field of intellectual property protection. The concept of "startup", its legal regulation in Ukraine is determined and the basic legislative acts governing the activities of companies that introduce start-ups are identified. The necessity of proper legal protection of objects of intellectual property rights of start-ups for the protection of innovative technology (product), reduction of the risk of patent trolling and facilitating the search for investors and regulation of cooperation with them is outlined. The importance of developing an IP strategy as an interconnected set of actions for ensuring the company's competitiveness and its long-term functioning in the market on the basis of creation and implementation of innovative projects is substantiated.

Keywords: start-up project, IP-strategy, intellectual property, legal protection, protection of startups.

Постановка проблеми. Економічне зростання та підвищення конкурентоспроможності компанії у сучасних умовах інформаційного-технологічного розвитку забезпечується передусім реалізацією стартап-проектів, одним із ключових активів яких є інтелектуальна власність (ІВ). Правове забезпечення захисту інноваційних проектів є надзвичайно важливим, оскільки за відсутності відповідної охорони в економічному просторі виживають лише одиниці стартапів, що негативно позначається як на розвитку компаній, так і на економіці України у цілому. Однак розробники зазвичай не приділяють належної уваги оформленню та підтримці прав на об'єкти інтелектуальної власності, чим створюють ризики для свого бізнесу.

Для забезпечення тривалого виживання і розвитку сучасні зарубіжні компанії змушені розробляти ІР-стратегії (Intellectual Property – інтелектуальна власність) під стартап-проекти, в яких ураховується специфіка поведіння з нематеріальними активами та визначаються стратегічні напрями управління інтелектуальною власністю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тема стартапів усе активніше досліджується зарубіжними та вітчизняними науковцями. З'являються праці, в яких аналізується законодавча база у цій сфері (К.О. Бояринова, К.О. Копішинська); висвітлюються основні положення щодо захисту інтелектуальної власності розробок (М. Тимофеев, В. Місюрак); обґрунтовується необхідність правового оформлення стартапів (А. Канципа); акцентується увага на помилках стартаперів та ризиках втрати прав на проект (М. Ортинська). Західні дослідники висвітлюють питання тісного взаємозв'язку інноваційних проектів з інтелектуальним складником та розглядають процеси стратегічного управління інтелектуальною власністю для технологічних стартапів (Р. Харроч, Н. Чаттерджи).

Оскільки стартапи для ринку України – явище нове, перспективне і недостатньо вивчене, тому цей напрям потребує особливої уваги. Фрагментарність дослідження даної проблематики актуалізує необхідність розгляду

питань правового захисту інтелектуальної власності стартап-проектів як важливого складника діяльності сучасних компаній.

Мета статті полягає в обґрунтуванні специфіки та етапів розроблення ІР-стратегії компанії для захисту інтелектуальної власності стартап-проектів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відносно новим та специфічним в українському середовищі є поняття «стартап», яке пов'язане з новоствореною організацією, що буде свій бізнес на основі інновацій або інноваційних технологій, володіє обмеженою кількістю ресурсів (як людських, так і фінансових) [1] та діє в умовах надзвичайної невизначеності.

Незважаючи на те що Україна займає високі позиції у світовому рейтингу розроблення стартапів, це поняття ще досі не отримало правового закріплення, що зумовлює регулювання діяльності компаній, які запроваджують інноваційні проекти, нормативними актами щодо наукових парків, інноваційної та інвестиційної діяльності, режиму іноземного інвестування, захисту персональних даних, підприємництва, низкою законів у сфері захисту інтелектуальної власності.

Інноваційні продукти та послуги, які реалізуються на ринку, є результатом творчої діяльності учасників стартап-проекту, тобто їхньою інтелектуальною власністю, яка в умовах жорсткої конкурентної боротьби потребує відповідного захисту від недобросовісних користувачів, якими можуть виступати інвестори, конкуренти, патентні тролі та колишні роботодавці.

Тому власники стартапів ще на етапі зародження проекту повинні приділити увагу захисту інтелектуального складника інноваційного продукту. Для реалізації цього напряму розробляється ІР-стратегія, яка передбачає: формування портфеля інноваційних продуктів; забезпечення надійної правової охорони об'єктів інтелектуальної власності; запобігання порушенням прав чужої інтелектуальної власності; пошук шляхів комерційної реалізації інтелектуальної продукції [2, с. 364].

Реалізація ІР-стратегії потребує певної етапності дій щодо здійснення організаційно-підготовчої діяльності, аналітичної роботи та вибору стратегії управління об'єктами інтелектуальної власності.

Організаційно-підготовчий етап передбачає залучення в команду кваліфікованих фахівців (маркетологів, технологів, дослідників, учених), які б забезпечували процес управління стартап-проектом.

Процес аналітичної роботи передуює інвестуванню в проект і передбачає: дослідження ринку; аналіз на комерційну цінність ідей та винаходів, які генерують працівники організації; збір інформації про діючі патенти конкурентів; проведення патентного пошуку за відкритими джерелами чи за базами даних Укрпатенту, який може вберегти від порушень

прав інших патентовласників, а також допомагає зробити вчасно певні зміни до власної розробки, не дублюючи наявний винахід.

ІР-стратегія розробляється менеджерами ще на етапі вибору загальної стратегії і має відповідати її складника, забезпечуючи реалізацію програм розвитку відносин, знань та здібностей виробляти інноваційну продукцію. Основу такої стратегії управління становлять: облік, систематизація та аналіз використання об'єктів інтелектуальної власності [3, с. 90]; визначення перспективного об'єкта в плануванні діяльності компанії; оцінка ОІВ та відстеження порушень виняткових прав.

Формування ІР-стратегії розпочинається з окреслення складників стартапу (ідея, технічна частина, графічна, текстова, аудіовізуальна частини) та визначення їхньої патентоспроможності. Тобто весь стартап-проект розбивається на складники і підбирається охорона для кожного окремого об'єкта, який представляє цінність для компанії.

Ідея за національним законодавством не патентується, однак, здійснивши її опис, вона набуває статусу об'єкта авторського права, яке дає можливість отримати авторське свідоцтво і закріпити права та пріоритет.

Фахівці не рекомендують отримувати патент на початковій стадії розроблення ідеї або коли ще не готова виробнича база для її реалізації. Оптимальним варіантом патентування розробки є період виходу товару на ринок, щоб конкуренти не встигли спрацювати на випередження [4, с. 371].

Технічна частина стартапу, який заснований на розробленні чи впровадженні інноваційного продукту (процесу, пристрою), може бути запатентована як винахід чи корисна модель за умови відповідності певним критеріям патентоспроможності.

Початковий код, бази даних, письмовий опис алгоритмів і методик, які використовуються у стартапі, захищаються авторським свідоцтвом. Однак украй важливим для стартапів є обережне використання відкритого програмного забезпечення, під час розроблення якого використовуються компоненти з відкритим кодом, що значно здешевлює та прискорює їх розроблення, однак може стати загальнодоступним. А якщо відкритий вихідний код використовується врозріз із його ліцензією, стартап може зіткнутися із загрозою порушення авторських прав [5], тому розробники стартап-проектів мають усвідомлювати ризики та забезпечувати суворе дотримання вимог щодо використання відкритих джерел.

Графічна та текстова частини стартапу (графічні елементи, шрифти і макети сайту, назва і доменне ім'я у (зоні.ua) реєструються як товарний знак (торгова марка) [6]. Логотип, друкарська продукція – як промисловий зразок. Аудіо- і відеоматеріали стартапу охороняються авторським правом

Оскільки стартап-проекти відносно швидко стають популярними, формується репутація фірми, необхідно з перших днів захищати свій бренд і обов'язково реєструвати торговельну марку, щоб конкуренти не спрацювали на випередження і не заробляли на репутації стартапу чи здійснювали її перепродаж за завищеною ціною. Однак щоб не виникало в подальшому юридичних питань із приводу використання чужої торговельної марки, необхідно заздалегідь провести пошук на подібні назви.

Охорона інтелектуальної власності стартапів може відбуватися патентами чи механізмами авторського права не тільки всередині країни, а й за кордоном, тому важливим стратегічним рішенням у міжнародному патентуванні стартапів є вибір країни. Під час вибору слід відштовхуватися від того, де саме знаходиться цільова аудиторія проекту та де він буде реалізовуватися, а також де знаходяться потенційні інвестори.

За національним законодавством для отримання міжнародного патенту необхідно спочатку подати заявку на патентування винаходу (корисної моделі) до Українського патентного відомства, а потім, якщо Укрпатент не повідомить про віднесення поданих відомостей до державної таємниці, подати міжнародну заявку [7] в одну з країн і заявити пріоритет за нею протягом 12 місяців від дати подачі заявки до національної установи.

Міжнародні договори, які в тому числі ратифіковані Україною, дають змогу скористатися спрощеними можливостями подачі заявок. За Мадридською угодою про міжнародну реєстрацію торгової марки можливо подати одну заявку, вказавши одну, кілька або всі вибрані країни. Заявка подається однією мовою і мито сплачується в одній валюті – швейцарських франках [8].

Міжнародну заявку можна подати також за процедурою РСТ (Patent Cooperation Treaty) – Договором про патентну кооперацію, який передбачає можливість подачі одного пакету документів і встановлення так званого «бронювання часу» для подачі заявки в інші країни протягом 30 (31) місяців із дати подачі першої національної заявки. Це дає змогу за відносно невеликих витрат забезпечити патентний захист продукту або технології.

Загалом патенти як цінні активи компанії мають великі захисні переваги. Захисне ж портфоліо стає у нагоді стартапу (зокрема, якщо доводиться стикатися із звинуваченнями у порушенні патентних прав) та створює сприятливі умови для розвитку інноваційного продукту [9].

Слід зауважити: якщо патенти і свідоцтва не повною мірою забезпечують захист розробок, можна скористатися альтернативним варіантом охорони інтелектуальної власності в режимі комерційної таємниці (ноу-хау) [10]. Національне законодавство визначає відповідальність

за збереження конфіденційності такої інформації за власником ноу-хау. Особлива відповідальність покладається на власника ноу-хау, який зобов'язаний турбуватися про збереження комерційної таємниці, інакше він утрачає можливість вимагати відшкодування збитків, заподіяних йому у зв'язку з незаконним одержанням або розголошенням таємниці.

Із цієї норми закону випливає важливість уживання організацією усіх можливих заходів щодо захисту комерційної таємниці, а саме: контроль каналів витоку конфіденційної інформації; обмежений доступ персоналу і контрагентів (продавців, торгових агентів, споживачів продукції і послуг та ін.) до такої інформації; обережність під час звільнення та найму співробітників конкурентів; перевірка працівників та підписання договорів про нерозголошення таємної інформації.

Однак, як зазначають юристи, факт укладання договору про нерозголошення комерційної таємниці є недостатнім для її захисту, для цього потрібно вживати системних заходів: установлювати спеціальний режим для роботи з указаною інформацією, здійснювати облік (реєстрацію) доступу до вказаної інформації, позначати носії конфіденційної інформації тощо [10].

ІР-стратегія має бути ефективною також із погляду витрат, тому важливо аналізувати витрати на створення інноваційного продукту, отримання правової охорони на об'єкт інтелектуальної власності, підтримання чинності патентів, здійснювати оцінку розміру прибутків від використання цих об'єктів у власному виробництві та від продажу ліцензій.

Тобто виважена політика управління інтелектуальною власністю в компанії дає змогу максимізувати доходи за мінімальних витрат, а професійно сформульована і розроблена ІР-стратегія, яка спрямована на захист об'єктів права інтелектуальної власності та отримання прибутку від їх використання, дає змогу швидко поширювати продукт стартап-проекту та досягти значного розвитку.

Висновки. Сьогодні стартапи є потужним джерелом економічного розвитку, що актуалізує необхідність удосконалення правових аспектів у напрямі охорони інтелектуальної власності, оскільки це є їхнім основним активом та конкурентною перевагою. Динамічний розвиток національного ринку стартапів зумовлює терміновість розроблення окремого законопроекту, який би регулював їхню діяльність та забезпечував відповідний захист.

Необхідною передумовою реалізації стартап-проектів та їхнього успішного масштабування є впровадження ІР-стратегії в компанії. Професійний підхід до її формулювання та розроблення дасть змогу: досягти бажаних результатів за рахунок обрання форми використання створеного інноваційного продукту, вибору сфери його застосування і захоплення певної

частки ринку; поліпшити фінансовий складник у результаті розроблення та використання об'єктів інтелектуальної власності; підвищити конкурентоспроможність компанії, використовуючи нові технології у виробництві продукції і послуг.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Стартап. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Стартап>.
2. Дергачова В.В., Пермінова С.О. Інтелектуальна власність: навч. посіб.; за ред. О.А. Гавриша. К.: НТУУ «КПІ», 2014. 423 с.
3. Мидлер Е.А. Формирование маркетинговых стратегий в сфере инноваций. Экономические науки. 2009. № 9. С. 89–92.
4. Управління інтелектуальною власністю / П.М. Цибульов, В.П. Чеботарьов, В.Г. Зінов. К.: К.І.С., 2005. 447 с.
5. Захист прав інтелектуальної власності у стартапі. URL: <https://www.businesslaw.org.ua/zaxyst-pav-intelektualnoi-vlasnosti-u-startapi/>.
6. Канципа А. Як запатентувати стартап. URL: <http://www.inventa.ua/ua/jak-zapatentuvati-startap-v-ukraini/>.
7. Міжнародне патентування винаходів та корисних моделей. URL: <http://patentresult.ua/ua/uslugi/patentuvannya/mizhnarodne-patentuvannya-vinakhodiv-ta-korysnykh-modeley.html>.
8. Ортинская М. Ошибки стартапов, или 5 вредных советов, как потерять права на проект. URL: <https://ain.ua/2015/07/10/oshibki-startapov-ili-5-vrednykh-sovetov-kak-poteryat-prava-na-proekt>.
9. Серета А. Конфіденційна інформація. Законодавство. Судова практика. URL: <http://blog.liga.net/user/asereda/article/28368.aspx>.
10. Закон України «Про інформацію». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>.